

and three-component patterns of terminological word-combinations have been sorted out.

Key words: popular-science children's style, a term, a terminological word-combination.

Стаття надійшла до редакції 04.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Моїсеєнко О. Ю.

УДК 811(477.62=14)'373.45(045)

К. В. Шпак

ТЮРКСЬКІ ЕЛЕМЕНТИ РУМЕЙСЬКОЇ МОВИ

Однією з найбільш актуальних у сучасному світовому мовознавстві є проблема міжмовних і міждіалектних контактів, а особливо – питання щодо походження та розвитку лексичних одиниць мови у результаті цих контактів. Надзвичайно багатий для дослідника цієї проблеми матеріал пропонує ізольована від основного ареалу розповсюдження, невелика за кількістю румейська мова.

Проблемою тюркізмів в румейській мові займалася порівняно невелика кількість дослідників, серед яких слід зазначити: І. С. Пономарьову («Відображення етнокультурних контактів греків Приазов'я» [1]), М. Токія («Грецизми та тюркізми у румейській мові» [2]), Є. І. Царенка («Румейсько-тюрксько-східнослов'янська лексична взаємодія в умовах Донеччини» [3]), Т. М. Чернишеву («Тюркські елементи у соціальній сфері грецьких говірок Донеччини» [4]) та ін.

Треба зазначити, що всі ці дослідницькі роботи існують у формі статей які містять дуже стислу інформацію. Отже, дослідження тюркських елементів у румейській мові має першорядне практичне значення.

Мета статті полягає в дослідженні прагматичних причин виникнення тюркських запозичень у румейській мові і вивченні їх структури та семантики. Предметом дослідження є прагматичні та структурно-семантичні особливості тюркських елементів румейської мови. Матеріалом цього дослідження слугують тюркські елементи на позначення термінів повсякденного використання, зафіксовані румейськими словниками [5; 6].

Середина XV ст. ознаменувалася важливими змінами у житті грецької спільноти. Поштовхом до цих змін послужило падіння Константинополя і всієї Візантійської імперії у 1453 році під ударами турків-османів, а також висадка турецьких військ на південний берег Криму у 1475 році. Таким чином, завойовницьким шляхом турки

втрутилися у спокійне життя греків Візантійської імперії та греків-румеїв, які проживали на той час у Криму.

Присутність турецьких військових, чиновників, збірників податків і купців, поступова міграція на півострів турецьких селян, що займалися в основному виноградарством, садівництвом і ремеслом, пригнічення християнського віросповідання та примусове ведення літургій турецькою мовою призвело до неминучого проникнення тюркізмів у мову греків Візантійської імперії та у мову греків-румеїв. Причому вплив татарської мови, на думку М. В. Сергієвського, не являє собою явища великої давності: можна вважати, що найбільш інтенсивно цей процес протікав в останні століття перебування румеїв у Криму [7, с. 540].

Румейська мова збагачується тюркськими елементами, пов'язаними, головним чином, із сферою повсякденного життя:

1) природні реалії – предмети та явища неживої природи, топографічні об'єкти та орієнтири, назви рослин і пов'язані з ними поняття, позначення тварин, наприклад: *хум* «пісок, піщаний берег», *хая* «камінь», *аяз* «мороз», *джап* «гора», *яр* «яр», *чол* «поле», *чичак* «квітка», *чатал* «гілка», *хабух* «кора», *джанавар* «вовк», *чих* «роса, свіжість», *батхах* «болото, бруд», *саганах* «буря, шторм», *тарама* «яр, ущелина», *хью* «колодязь», *купур* «міст», *яло* «море», *кукурт* «вулик» (для передачі румейських слів використано систему запису, запропоновану акад. О. І. Білецьким, яка базується на кириличному (російському) алфавіті);

2) поняття, пов'язані з людиною (назви частин тіла, назва осіб за ступенем споріднення і вікових характеристик, за соціальною та територіальною близькістю, за професією та родом діяльності), наприклад: *зулуф* «скроня», *ямбаш* «стегно», *хабурья* «бік», *тайфа* «родина», *бала* «дитина», *байдахис* «холостяк», *хумшу* «сусід», *уртах* «товариш», *душманьис* «ворог», *чубанус* «чабан», *бустанджис* «сторож баштану». Тут треба зазначити, що в татарів існує дуже чітке розмежування старших та молодших членів родини і мабуть саме цим можна пояснити те, що наступні назви членів родини та сімейних відносин отримали в мові окремі назви:

<i>Українська мова</i>	<i>Румейська мова</i>
Старший брат	Гака
Старша сестра	Чача
Чоловік старшої сестри	Изна
Жінка старшого брата	Инга
Сват	Худа
Сваха	Збитъира
Хрещений батько	Калота

3) реалії матеріальної культури – предмети домашнього побуту, знаряддя праці, споруди, будівельна техніка, їжа, наприклад: *тава* «сковорода», *суба* «піч», *балта* «топор», *чалгу* «коса», *туфат*

«рушниця», *япу* «огорожа», *таван* «стеля», *хаймах* «каймак», *буя* «фарба, забарвлення», *гумуш* «карбованец», *пачавура* «лахміття», *капитя* «гроші», *пнат* «тарілка», *хляр* «ложка», *мацоклу* «кашне, шарф», *тава* «сковорідка», *сатя* «годинник», *ша* «пляшка», *анаджах* «сокира», *тфат* «зброя», *чукуч* «молот, курок», *пихчи* «пилка», *гулфан* «сапа, граблі», *чалаш* «хатина, халупа»;

4) реалії духовної культури і абстрактні поняття: *сат* «час, година», *хуат* «сила», *дам* «смак», *куреш* «боротьба», *вахт* «щастя», *дауш* «голос, крик», *дам* «смак», *тинчліх* «мир», *хаме* «нещастя, неталан», *шенгліх* «веселощі», *шея* «речі», *ярдьм* «допомога», *хабаят* «вина, провина», *иштах* «гарний настрій», *ушанья* «надія», *ананатэтя* «образа, загострення хвороби», *ангиму* «пам'ять»;

5) лексичні одиниці, що позначають назви професій та рід занять: *бустаджис*, *хараулс* «сторож», *туварчыс* «пастух, чередник», *чубанус* «чубан», *чалгуджис* «жнець, косар»;

б) назви одягу та взуття: *джопа* «кишеня», *шаравар* «брюки», *бишкір* «фартух»;

7) Таке соціально-політичне поняття, як слово «війна», також позначається тюркізмом *дугкуш* «війна», пор.: тур. *dövüs* «бійка».

Слова, запозичені з урумського діалекту зазнали засвоєння у відповідності з законами фонетики та морфології румейської мови. На прикметники та прислівники припадає приблизно 10% запозичень. У процесі граматичної адаптації прикметники часто оформлюються румейськими закінченнями; щодо прислівників, то вони є незмінними словами і відтворюються у споконвічній формі. Наприклад: *челіс* «сивий» (урум. *tchal*), *хуватлыс* «міцний» (урум. *xuvatl'i*), *сагірис* «глухий» (урум. *saɣ'ir*), *авара* «погано» (урум. *avar'a*), *узунузах* «дуже довго, повільно» (урум. *uz'un* «довгий», *uz'ax* «далекий»), *ахалдарис* «здібний, активний», *ахлах* «дурний, нерозумний», *харзаманис* «байдужий, недбалий», *гарис* «бідний», *фтиртирас* «широкий, просторий», *хилдарку* «великодушний», *чулахкус* «роздягнений», *эмбурлатс* «головний, основний», *апсос* «гострий, різальний», *трашис* «необроблений», *шкрос* «густий, насичений», *хазгантчхус* «ненажерливий, ненаситний», *хлюрос* «зелений», *флюрыткус* «золотий», *укшарку* «кислий, недостиглий», *чулахкус* «правий, що знаходиться з правого боку», *хилдарс* «мудрий», *гульво* «німий», *офтюрис* «порожній», *тазо* «свіжий», *ачихс* «сміливий, нахабний», *забунс* «хворий» та ін.

Дієслова також включають приблизно 10% тюркізмів. Тюркські основи оформлюються румейськими граматичними показниками, тобто набувають закінчення *-у* у першій особі однини: *чалагу* «косити», *ялдъагу* «плити», *баршагу* «мириться», *биганэву* «подобатися», *чурэву* «сварити, карати», *чалыгу* «косити», *хадрайву* «шукати», *маляйву* «мазати», *хазанэву* «перемагати», *драну* «бачу», *баштахлайву* «прогулюватися», *бирититлайву* «дякувати», *птрайву* «закінчувати», *ушанэву*

«намагатися», хаханышку «посміхатися», грику «розумію», хутхарайву «рятувати» та ін;

Частина тюркізмів при запозиченні не зазнає ніяких змін. З великою точністю передаються приголосні звуки: *явгутч* «ганчірка», *гмар* «вантаж», *вахт* «вдача», *сабур* «відносини», *дугуш* «війна», *харпуз* «кавун», *драну* «дивитися», *уртаху* «друг» та ін.

Румейській мові не властива африката *дж*, яка була засвоєна без ніяких змін, наприклад: *худжур* «гумор», *патлыджан* «помідор», *джанавар* «вовк», *джан* «гора», *джгар* «легені» та ін.

Основна маса запозичених слів зберігає характерний для усіх тюркських мов наголос на останньому складі: *ярдьм* «допомога», *ахлах* «дурний», *паста* «каша», *иштах* «настрій», *хилдарс* «мудрий, поважний», *тазо* «свіжий» та ін.

До морфологічних змін перш за все відносяться зміни закінчень, так, запозичені з тюркських мов іменники, які позначають осіб, оформлюються закінченнями чоловічого (*-ис, -ус*) і жіночого (*-ава*) родів – у тюркських мовах категорія роду відсутня: *курешиджис/(-ава)* «борець», *сурбаджис/(-ава)* «господар/(-ка)», *бустанджис/(-ава)* «сторож», *душманус/(-ава)* «ворог».

Запозичені слова тюркського походження зустрічаються не тільки у повсякденному житті, але й у літературі греків Приазов'я. Як приклад можна навести твір Л. Н. Кір'якова зі збірки «Пірнешу астру», який написано говіркою с. Сартана з використанням російської абетки. Отже ми можемо побачити тут такі тюркські запозичення, як: *уртахум* «мій друг», *пула лугас* «багато видів», *янашас* «біля, разом», *эм* «та, і» тощо.

Таким чином, з впевненістю можна сказати, що більшість запозичень з тюркських мов увійшли до румейської мови у період мешкання греків Приазов'я на території Криму, на що вказують характерні загалом для новогрецьких говірок зміни, що відбулися в румейській мові:

1) *e* змінюється на *и*: *била* (турк. *bela*) «сум, туга, журба», *бирутет* (турк. *bereket*) «ряснота, буяння»;

2) *o* змінюється на *y*: *кулахис* (турк. *colak*) «правша; той, хто пише правою рукою», *буя* (турк. *boja*) «колір»;

3) *k* змінюється на *t*: *туф'эк* (турк. *tuf'at*) «зброя», *бэлтим* (турк. *b'elkim*) «можливо».

Отже, результати проведеного нами дослідження надають змогу побачити, що компактне співіснування греків-румеїв з іншими народами, мови яких належать до тюркської групи, призвело до запозичення значної кількості тюркізмів до румейської мови, збагативши його цінними і потрібними елементами.

Список використаної літератури

- 1. Пономарьова І. С.** Відображення етнокультурних контактів греків Приазов'я (на прикладі дослідження мовної ситуації серед греків румеїв) / І. С. Пономарьова // Маріуполь – 2005. – С. 124 – 126.
- 2. Токий Н.** Грецизмы и тюркизмы в румейском языке / Н. Токий. // Хронос. – 2007. – № 5. – С. 5. **3. Царенко Е. И.** Румейско-тюркско-восточнославянское лексическое взаимодействие в Условиях Донбасса / Е. И. Царенко // Мовознавство. – 1998. – С. 147 – 156.
- 4. Чернишева Т. М.** Тюркські елементи у соціальній сфері грецьких говірок Донеччини / Т. М. Чернишева // Мовознавство. – 1975. – № 4. – С. 51 – 55. **5. Диамантопуло-Рионис А. А.** Румейско-русский и русско-румейский словарь пяти диалектов греков Приазовья / А. А. Диамантопуло-Рионис, Д. Л. Демерджи, А. М. Давыдова-Диамантопуло та ін. – Маріуполь : ООО «Типография «Новый мир», 2006. – 468 с. **6. Харабадот Р. С.** Румейско-русско-новогреческий словарь / Р.С. Харабадот. – Севастополь, 2006. – 479 с.
- 7. Сергиевский М. В.** Мариупольские греческие говоры / М. В. Сергиевский // Известия АН СССР, VII серия отд-ние обществ.наук. – М. : Изд-во АН СССР, 1934. – № 7. – С. 533 – 587.

Шпак К. В. Тюркські елементи румейської мови

Стаття висвітлює питання, пов'язані із проникненням тюркської лексики в румейську мову. Класифікуються види тюркських елементів у мові. Розглядаються деякі морфологічні та фонетичні особливості тюркських елементів. Аналізуються найхарактерніші зміни, що відбулися у румейській мові під час проживання греків Приазов'я на теренах Криму.

Ключові слова: румейська мова, тюркізм, елемент, морфологія, фонетичні особливості.

Шпак Е. В. Тюркские элементы румейского языка

В статье освещены вопросы, связанные с проникновением тюркской лексики в румейский язык. Классифицируются виды тюркских элементов в языке. Рассматриваются некоторые морфологические и фонетические особенности тюркских элементов. Анализируются наиболее характерные изменения, произошедшие в румейском языке во время проживания греков Приазовья на территории Крыма.

Ключевые слова: румейский язык, тюркизм, элемент, морфология, фонетические особенности.

Shpak K. V. Turkic Elements in the Rumeic Language

The article covers certain aspects related to the origin of Turkic lexicology in the Rumeic language. Types of Turkic elements in the language are classified. There given a study of morphological and phonetic features of Turkic elements. An analysis of the most characteristic changes in the Rumeic

language in the period of Azov Greeks settlements on the Crimean territory is presented.

Key words: the Rumeic language, Turkic lexicology, elements, morphological, phonetic distinctions.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Потіпак Ю. А.

УДК 811.111'373.45:811.521

С. Є. Шульженко

ТРАНСФОРМАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

У сучасній японській мові дуже часто використовуються англійські запозичення, завдяки чому виникає проблема розуміння японського дискурсу, бо не завжди запозичені лексичні одиниці схожі з англійським оригіналом. Трансформація запозичень у японській мовній системі тісно пов'язана з фонетичною, графічною, граматичною, семантичною та стилістичною рівнями у цій східній мові. Вивченням цієї проблеми займаються сучасні вчені Росії такі як С. К. Єфімова, О. С. Руфова, М. Руссо та інші.

Новизна статті полягає у тому, що ми розглядаємо трансформацію англомовних лексичних одиниць у японській мові детальніше за допомогою видів асиміляції.

Актуальність статті базується на необхідності розуміти японську мову краще для більш точного та правильного перекладу різних текстів та правильного використання запозиченої лексики у міжкультурній комунікації.

Мета статті – прослідкувати за етапами та способами асиміляції англійських лексичних одиниць у японській мові, базуючись на загальних положеннях вищезгаданих філологів.

Задачі статті – виявити історичну причину використання англіцизмів; охарактеризувати основні різновиди асиміляції англійських лексичних одиниць, характерні для японської мови; надати влучні приклади із детальним описом лексичних одиниць та їх різницю з англійським оригіналом; вивчити процес запозичення як один із компонентів взаємодії англійської та японської мов.

Матеріалами дослідження виступили японські публіцистичні тексти із різних журналів про культуру країни, як «Nipponiua», реклами та оголошення у японських соціальних мережах в Інтернеті, також роботи сучасних японознавців В. В. Рибіна, С. В. Неверова та